

# Jégcsap és szülés

## Fakanalas Janás történeteiből

Fakanalas Janás a vásárba készült. Tolta taligáját: teknők, melencék, fonott szakajtók, füles- és fedeles kosarak sorakoztak rajta szépen egymás mellett. Lassan véget ér a tél, a kora hajnal már tavasziasnak tűnt. Máskor mindig vidáman, bizakodva indult útnak, hisz a városi népek igencsak kedvelték a keze munkáját. Tízre-tizenegyre odaér – úgy számolta. Most azonban kétségek gyötörték. Épp csak kifordult a kapun és máris négyet tüszentett. A régiek azt mondták ilyenkor, hogy forduljon vissza, mert ez rossz előjel: nem fog üzletet csinálni, egy dolgát sem tudja majd eladni. Még szerencse, hogy ő nem hisz ilyen balhitekben. Példa nem volt rá, hogy úgy tért volna haza, hogy semmit sem vettek tőle. Olyan persze előfordult, hogy pénzt nem kapott, hozomra hagyta ott valamelyik munkáját, vagy más árura tudta csak cserélni. Ma viszont mindenképpen pénzre lenne szükség, nem maradhat otthon. Bukuriya néhány hét múlva szülni fog. Most először. Ilyenkor jó, ha van pénz odahaza.

– Isten ne adja, hogy orvos is kelljen a bába mellé, hogy ispotályra kelljen költeni! Bármilyen is, jobb, ha felkészül az ember... – dörmögte félhangosan maga elé.

– A kicsi bölcsőjét már egy hete megfaragtam – szötte tovább gondolatait, de most már csak magában. – Tica se tud róla, oly titokban csináltam. Mira össze is csapta a kezét, úgy megcsodálta, amikor odaadtam neki, hogy őrizze a szülésig. Érdekes, hogy Tica elfeledte, más lakásban balszerencsét hoz a régi bölcső.

De azért csak nem hagyta nyugton a reggeli prüszkölése. Újra odakanyarodtak töprengései. Már a falu határánál járt, amikor háta mögül, még messziről kurjantásokat hallott, és amikor odanézett, egy felé loholó alakot vett észre, aki közben széles mozdulatokkal integetett. Sokáig nem ismerte fel, hogy ki az, ám ide-odajáró, a feje fölött többször kereszteződő karjai, nemcsak megállásra készítettek, vissza is fordult, mert már nemcsak érezte, de tudta is, hogy baj van. Szinte szaladt már a taligával, míg felismerte végre a molnárék Misijét, akkor lelassult, mert nem bírta szuflával. Misi már messziről kiáltotta.

– Gyűjjék haza, üzeni Mira. Megindult a szülés!

– Misikém, tedd meg, hogy hazaviszed a taligát! Gyorsabb lennék nélküle – fogta az oldalát.

Misinek nem kellett kétszer mondani, szavak nélkül bólintott igent, mivel ő is kimerült a futástól és kapkodta a levegőt

– Koraszülés! Ebből baj lehet. Előbb kellett volna pénzt szereznem – gondolta a lépteit újra szaporázó Janás, észre sem véve, hogy hangosan beszél.

Lacóval és Klárikával egyszerre ért a házhoz. Lacó is bement volna a szobába, amelyben nővére vajúdott, de Janás időben ráripakodott.

– Megállj! Oda férfiember nem mehet be!

A sarokban ott kucorgott Ferkó, s feleségét féltve, a koraszülés rémét rettegve, magába roskadtan várta, hogy történjen már végre valami. A kiáltásra mozdult csak meg, állt fel, dörgölte el súlyos férfikönnyeit.

– Nem lesz semmi baj! Nyugodj meg! – tette Janás a vállára a kezét. – Ne feledd, a feleséged beás cigány... szívós fajta. Ha tudnád mi mindent viseltek már el a mi asszonyaink... – nyugtatta a vejét, miközben saját szíve a torkában dobogott. – Különben is sok a dolgunk! – jelentette ki, és máris sorolta a tennivalókat.

Ferkó csak kapkodta a fejét igyekezetében, hogy mindet megjegyezze.

– Az apának, azaz neked kell majd egy piros szalagot kötni a kicsi csuklójára. Bukuriya nem mondta? Ez védelmezi majd keresztelőig a gonosz emberektől. Kell egy seprű keresztbe az ajtófélfához, meg fokhagymafüzér az ablakokba, hogy az ártó szellemek is távol maradjanak. Kell egy nagyobb pénzérme, jó lenne ezüst, vagy arany. Elég, ha csak kölcsönkéred a gazdától, a kastélyban biztos akad. Még ma vissza is adhatod neki, mert csak arra kell, hogy a gyerek első fürdővizébe vessük. Attól ugyanis gazdag lesz és boldog. Minél értékesebb pénzt kap a víz, annál gazdagabb. Nézz Lacóra, neki csak rézpeták jutott! Nem is veti föl, csak szívbéli nagyon

– mosolygott a fiára, majd folytatta. – Kellenek kendők is, vastagabbak, hogy a tükröket letakarjuk, mert baba nem láthatja meg magát benne. Az elvinné a szerencsését.

Janás hosszabb szünet után felcsillanó szemmel folytatta. Látszott, hogy régi emlékek között csatangol a képzelete.

– Hozz egy nagy vödört is, olyat, amibe a gyerek fürdővizét öntjük majd át. Mert azt mostantól fél éves koráig nem szabad az udvarra, vagy olyan helyre loccsantani, ahol ember vagy állat jár és megtaposhatja, mert akkor a sors is átgázol majd azon, ki a vízben fürdött. A folyóra, vagy a kútra kell majd vinned. Az elején ez is az apa dolga. Meg az is az övé, hogy figyeljen rá: senki emberfia úgy ne mehessen el a látogatók közül, hogy egy hajszálát, vagy ruhaszálát itt ne hagyná. Különben nem tud majd rendesen aludni, végig sírja majd az éjszakákat a kisunokám.

– Az unokám – ismételte meg, kedélyesen ízlelgetve a szót. – A kisunokám párnája alá kell majd egy olló is, hogy már a legelején elvágja a készülődő rossz álmokat. Ollót is kell tehát hoznod... Egyelőre ezekre lesz szükség. Jobb, ha sietsz – fejezte be utasításait Janás.

Ferkó határozott léptekkel indult kifelé, majd megtorpant és visszanezett a Bukuriját rejtő ajtó felé, amely mögött még mindig nagy volt, baljós volt a csend.

– Menj bátran! – mondta neki Janás – mi majd addig helyetted is aggódunk.

Pár perccel a távozása után Lacó törte meg a csendet. Szavain érződött, hogy hosszan tépelődik, mit is hogyan fogalmazzon meg.

– Apa! Hogy lehet, hogy egy ilyen bölcs ember, mint te, akire (sokaktól hallottam) azt mondják, hogy okos, mint a nap, bevesz ilyen butaságokat. Mire jó ez az egész? Te tényleg elhiszed ezt a sok sületlenséget?

– Dehogy is hiszem! – vágta rá azonnal Janás. – Szegény Ferkónak azonban most nagyon jól jön, hogy ennyi feladat hárul rá. Az aggodalom halálát ugyanis cselekvésnek hívják. Ameddig buzgólkodik, elfelejti, hogy sírni volna kedve, annyira félti a nővéredet... és a fiát, ha az lesz.

– Szóval, ha magad lennél, nem tennéd ugyanezt?

– Dehogynem! Ugyanezt, ugyanígy én is végigcsinálnám. Meg is tettem, valamennyiötök születésekor.

– Nem értelek, apa. Előbb azt mondtad, hogy nem hiszel ezekben a babonákban.

– Akkor megmagyarázom... Jégcsapokat láttam odakinn. Törj le egy nagyobbat, s hozd be! – majd amikor ez megtörtént, folytatta. – Tegyük bele ebbe a kancsó vízbe! Ez a jégcsap jelképez most minket, cigányokat. A szokásaink, kedvteléseink, meséink, dalaink, mesterségeink fogásai mind-mind ott sűrűsödnek abban a jégdarabban. Ezek tesznek bennünket azzá, amik vagyunk. Amiket Ferkónak soroltam, azt tették a nagyapáid is, amikor én és anyád a világra jöttünk, sőt már az ő nagyapjuknak a nagyapjai is...

Ezen hosszabban elgondolkodtak, majd az ajtó felőli hangok vonták el a figyelmüket. Tompán áthallatszott valamiféle sürgés-forgás. Szótlanul igyekeztek nyomon követni, kitalálni, mi történhet odaát. Amikor újra elültek a hangok, Janás megszólalt:

– Nézz csak a kancsóra! Jó meleg van itt, szét is olvadt teljesen a jég. Csak vizet látsz benne. Hová lett a jégcsap? Szedd elő belőle! ...Persze, hogy nem lehet. Ha feladod a hagyományaid, menthetetlenül és végérvényesen beleolvadsz a környezetedbe. Hagyod elveszni mindazt, amiért az őseid éltek-haltak. A hagyományok után te is odaveszel, hisz amikor megtagadod őket, magadat is kifosztod... A víz talán megváltozik? Kis ideig más lesz a hőfoka, aztán visszatér a régihez. Csak kicsit több lesz, sem az íze, sem a színe, sem az állaga nem őriz meg semmit se belőlünk. Még a krónikák se szólnak majd mirőlünk...

Mindketten hosszan és némán meresztették szemüket a kancsóra. Janás még jelentőségteljesen bólogatott is. A kis dobozzal hóna alatt izgatottan berontó Ferkó nem is értette, mi van abban a kancsó vízben annyira néznivaló, ám töprengeni nem volt ideje, mert a vajúdás hangjai áttörték a szomszédból a csendet. Csaknem tíz perc telt el a betoppanás óta, amikor felsírt a csecsemő. Talpra ugrottak, mindketten lekezelték Ferkóval, majd hosszan összeölekeztek. Várták a hírt odaatról. Az ajtó azonban nem pattant még föl. Időnként áthallatszott Bukurija nyöszörgése, de semmi csecsemőhang.

– Valami baj lehet – futott át mindhármukon, de kimondani egyikük se merte – talán most küzdenek a gyermek életéért.

Mázsányi kő hullott le róluk, amikor végre újra felsírt odabenn a gyerek.

– Hát mégis sikerült megmenteni – szaladt a szájuk ismét fülig.

Mira nyitotta rájuk az ajtót, s mögüle Klárka is bátorítólag mosolygott.

– Nincs semmi baj, túl vagyunk rajta... Egészségesek!

– Kisfiú? Kislány? – kérdezte a boldog apa.

– Az! Az! – felelte határozottan Mira, Klárka pedig elnevette magát.

– Az?! – horkant fel Ferkó csodálkozva.

- Az! – ismételte meg Mira.
- Kisfiú is és kislány is... Ikrek! – szánta meg végül a bambán bámuló férfit Klárika.
- Hej, lett is erre nagyon nagy öröm.
- Egy kis pálinkát hoztál-e, hogy kocintsunk az egészségükre? – kérdezte Janás. – Mi az, hogy nem mondtam? Hát mindent mondani kell?

**H**azafelé útjukban Lacó, miközben Klárikát karolta, odaszólt:

– Hanem édesapám, most kellene egy kis segítség... Faragtam egy bölcsőt a picinek, hisz én leszek a nagybátyja... Csakhogy egyet készítettem, nem kettőt, mint kellett volna.

– Nagyon szép lett ám, Lacó nagyon ügyes! – kotyogott bele Klárika, aki most se bírta ki, hogy ne dicsekedjen a vőlegényével. – Persze volt kitől ellesnie – tette hozzá, amikor látta Janás elégedett, simogató tekintetét.

– Muszáj volt faragni egyet – vette vissza a szót Lacó –, mert új lakásba nem való a régi bölcső. Legalábbis – nyomta meg a szavakat – a beás cigány hagyomány szerint. Csodálom, hogy édesapámnak nem jutott eszébe. Kellene még egyet összeeszkábálni. Még hozzá gyorsan. Az pedig nekem nem megy, én még csak nagyon lassan forgatom a szerszámokat.

– Ne aggódj, fiam, túl vagyunk rajta. Én is faragtam egyet. Mira őrzi titkon.

Lacó felkacagott

– Nahát ez a Mira?! Én is hozzá vittem, hogy ne vegyétek észre. Egy szóval se mondta, hogy van már nála egy.

– Mert tudta, hogy ikrek lesznek, hogy kell majd mind a kettő... Meg mivel, hogy szavatartó – mondta Klárika.

– Tudta, hogy ikrek lesznek?

– Jaj, Janás bácsi! Hát azt mindannyian tudtuk.

– Csak én nem... meg persze a többi férfi sem – füstölgött magába az újsütetű nagypapa.

**H**azaérve annyira belemerült kavargó gondolataiba, hogy a kalyibájánál csaknem nekiment a taligájának, amit Misi rendben hazatolt. Érintetlen volt minden áru rajta. Janásnak eszébe ötlött hajnali prüszkölése.

– Ma csakugyan nem adtam el semmit – döbrent rá. Tarkójára tolt a kalapját, nézte, csak nézte az érintetlen rakományt, majd az alkony felhőire nézett és fejét csóválva sietett Lacóék után.

## Hat városban helyeztek el „botlatóköveket” a holokauszt áldozatainak emlékére

*Augusztus 9-12. között az Egy kő, egy név, egy emlékezet – Botlatókő/Stolpersteine 2016 elnevezésű, a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület, a Miniszterelnökség és a Zachor Alapítvány a Társadalmi Emlékezetért programozata keretében hat városban helyeztek el összesen 95, a holokauszt áldozataira emlékeztető úgynevezett botlatóköveket. Miskolcon huszonöt, Nyíregyházán huszonnégy, Debrecenben huszonnyolc, Abonyban két, Budapesten tizenegy, Győrben pedig öt követ tett le a kezdeményező német művész, Gunter Demnig.*

A botlatókövek a nevüket is visszaadják a holokauszt áldozatainak – mondta Rolf Martin Moormann, a budapesti német nagykövetség politikai referense augusztus 10-én a debreceni Pásti utcai zsinagógában, a Botlatókövek Debrecenben című eseménysorozat megnyitóján. A főhajtás és a bocsánatkérés mellett tanulni kell a történelemből, és mindent el kell követni annak érdekében, hogy hasonló

soha ne forduljon elő többé – tette hozzá. Németország sokat tanult, és e tanulással találta meg azt az utat, hogy ismét az európai közösséghez tartozónak vallhatja magát – mutatott rá a követségi referens.

A botlatókövek macskakő nagyságú réz emléktáblák, amelyek a holokauszt során meggyilkolt áldozatokra emlékeztetnek utolsó szabadon választott lakhelyük bejárata előtt, a járdába süllyesztve.

A Stolpersteine (botlatókövek) Európai Művészeti Projekt megálmodója Gunter Demnig német képzőművész, aki két évtizede minden helyszínen saját kezűleg helyez el évente több száz követ, amelyet Európa-szerte az emlékezni kívánók kérésére alkot meg. *Európa 22 országában több mint 1600 településen mintegy 60 ezer botlatókő és botlatóküszöb állít emléket a nemzetiszocializmus áldozatainak. Magyarországon mintegy négyezer botlatókő található.*

(Forrás: Newsletter, Német Nagykövetség)